

3-62

3548-р

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ЗИМІН Володимир Сергійович

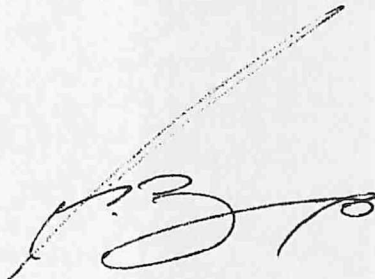
УДК 327(477):32.001(043.3)

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ
В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ДИНАМІКИ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ЗМІН
(ТЕОРЕТИКО-ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ)**

23.00.01 – теорія та історія політичної науки

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2012

8804

НБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник –

доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Андрущенко Віктор Петрович,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти:

доктор політичних наук, доцент
Шайгородський Юрій Жанович,
Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень імені І.Ф. Кураса
НАН України, головний науковий
співробітник відділу теорії
та історії політичної науки;

кандидат політичних наук
Луценко Анатолій Васильович,
Центральний науково-дослідний
інститут Збройних Сил України,
заступник начальника з виховної роботи.

Захист відбудеться 21 грудня 2012 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 20 листопада 2012 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. А. Остапенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження проблеми зовнішньополітичної стратегії України в контексті викликів сучасності обумовлено потребами практики, насамперед утвердженню української незалежної держави у європейському і світовому просторі як конкурентоздатного партнера, визнання її повноправним суб'єктом міжнародних відносин. Зовнішня політика сучасної України формується з урахуванням низки чинників – геополітичного положення, історичного досвіду, економічного і соціокультурного ресурсів, людського потенціалу, що в цілому створюють можливості для утвердження України як держави, яка може відігравати вагомий роль в системі сучасних міжнародних відносин. На формування зовнішньополітичної стратегії впливають процеси, що відбулися у міжнародному середовищі наприкінці ХХ століття – зміна ієрархії зв'язків між національними і регіональними підсистемами, поява нових регіональних центрів сили, посилення процесів глобалізації та фрагментації, перехід від епохи конфронтації до епохи співробітництва, пошук власного місця і ролі у сучасному складному, різноманітному і суперечливому світі.

Зовнішньополітичний розвиток України як самостійної держави має певні досягнення у сфері міжнародних відносин – членство в міжнародних організаціях, дипломатичні відносини з багатьма державами. Водночас, Україна залишається здебільшого об'єктом зовнішньополітичних впливів. Суперечності у системі міжнародних відносин, особливості внутрішньополітичної ситуації в Україні позначаються на зовнішньополітичному курсі й визначають шляхи його модернізації, потребують зваженого, послідовного підходу у визначенні напрямів та пріоритетів зовнішньополітичної стратегії.

Окремі аспекти проблеми зовнішньої політики, зовнішньополітичної стратегії відображені у наукових працях як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників – політологів, філософів, істориків. Серед зарубіжних – Р. Арон, А. де Бенуа, З. Бжезинський, Х. Булл, І. Валлерстайн, Р. Гілпін, Р. Каплан, Р. Кеохейн, Г. Кіссінджер, Л. Лінберг, Г. Моргентгау, Е. Моравчик, Дж. Най, Р. Патнам, Т. Ріссе-Каппен, У. Ростоу, М. Челлен, Е. Хаас, С. Хантінгтон, К. Хаусхофер, Ф. Фукуяма, К. Уолтз та ін. Аналіз деяких питань зовнішньої політики України представлений в роботах російських дослідників – С. Булгакова, К. Гаджиева, Л. Гумильова, А. Доватура, О. Дугіна, М. Львіна, С. Кара-Мурзи, С. Кечекяна, Ю. Крижанича, І. Луппола, О. Панаріна, М. Остроградського, В. Цимбурського, Ю. Федорова та інших.

До проблем зовнішньої політики звертались вітчизняні науковці – В. Андрущенко, Б. Афанасьєв, О. Бабкіна, Є. Базовкін, Ф. Баранівський, В. Бебик, О. Білорус, В. Буткевич, І. Варзар, К. Ващенко, В. Вергун, Л. Гайдуков, Б. Гончар, М. Головатий, В. Горбатенко, К. Грищенко, Л. Губерський, Б. Гуменюк, В. Дергачов, М. Дмитренко, О. Задорожній, О. Зернецька, В. Євтух, В. Єременко, В. Ільїн, Є. Камінський, О. Картунов, В. Кіпень, С. Кононенко, В. Копійка, О. Коппель, А. Кормич, В. Кремень,

С. Кримський, А. Кудряченко, І. Курас, Ю. Левенець, А. Лузан, Д. Лук'яненко, А. Луценко, М. Михальченко, А. Макаров, В. Манжола, О. Мироненко, А. Місуно, М. Ожеван, І. Онищенко, Ю. Павленко, В. Пазенок, О. Пархончук, Ю. Пахомов, Г. Перепелиця, С. Пирожков, М. Рибачук, Н. Рижко, Ю. Римаренко, Ф. Рудич, О. Скрипнюк, В. Смолій, А. Суботін, Г. Цветков, В. Шахов, Ю. Шайгородський, Ю. Шемшученко, М. Шепелев, С. Шергін, О. Шморгун, М. Шульга та ін.

Разом з тим, проблема формування зовнішньополітичної стратегії України, особливо, тенденції змін її пріоритетів в епоху глобалізації, регіоналізації міжнародного середовища залишається недостатньо дослідженою. Наукового дослідження потребують теоретико-методологічні засади зовнішньополітичної стратегії України (уточнення понять «зовнішньополітична стратегія», «пріоритети зовнішньополітичної стратегії»; «зовнішні та внутрішні чинники формування зовнішньополітичної стратегії» тощо). Ретельного вивчення потребують такі категорії як принципи формування зовнішньополітичної стратегії України, детермінанти змін пріоритетів зовнішньої політики (демократизація, глобалізація, регіоналізація міжнародних відносин), суперечності формування зовнішньополітичної стратегії, виявлення перспектив її змін. Спираючись на вищезазначені категорії, подальшого дослідження потребують проблеми впливу глобальних, регіональних і локальних викликів сучасності як основних детермінант змін пріоритетів зовнішньої політики України і суперечностей формування зовнішньополітичної стратегії України. Особливого значення в сучасних умовах набуває вивчення питання підготовки дипломатичних кадрів як передумови формування та реалізації зовнішньополітичних змін. Зазначені аспекти обумовили вибір теми та визначили структуру дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затверджений Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 7 від 31 січня 2008 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої Ради НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 24 квітня 2008 року).

Мета дисертаційного дослідження полягає у комплексному теоретико-політологічному аналізі зовнішньополітичної стратегії України, визначенні її основних категорій – пріоритетів, принципів, напрямів, чинників формування, які відображаються у загальній меті – утвердженні України у світовому просторі як відкритої, конкурентоздатної, демократичної, соціально-правової держави.

Реалізація мети визначила дослідницькі задачі:

– узагальнити методологічні підходи дослідження зовнішньої політики,

зовнішньополітичної стратегії, зовнішньополітичної діяльності, які сформувалися в теорії сучасної політичної науки;

- уточнити зміст поняття «зовнішньополітична стратегія», визначити функції та роль зовнішньополітичної стратегії в політичному житті суспільства;

- визначити пріоритети зовнішньої політики України та проаналізувати їх вплив на формування зовнішньополітичної стратегії України;

- проаналізувати структуру й основні напрями трансформації зовнішньополітичної стратегії України, зокрема, європейський вектор її розвитку;

- дослідити вплив глобальних, регіональних і локальних викликів сучасності як детермінант змін зовнішньополітичної стратегії України та обґрунтувати основні тенденції її трансформації;

- проаналізувати систему підготовки дипломатичних кадрів як передумови формування та реалізації зовнішньополітичної стратегії України.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика; **предметом** – теоретичні засади трансформації зовнішньополітичної стратегії України в умовах сучасної динаміки цивілізаційних змін.

Методологічна основа дослідження базується на комплексі загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість і достовірність наукових результатів.

Дослідження базувалось на основних принципах сучасного наукового пізнання - науковості, об'єктивності, історизму, розвитку, єдності теорії та практики. Воно проведено з використанням таких методів, як діалектичний, метод структурно-функціонального аналізу, компаративний метод, комплексний метод, методи герменевтики та системного аналізу.

Завдяки використанню діалектичного методу пізнання, автор отримав можливість визначити теоретичні засади трансформації зовнішньополітичної стратегії, які обумовлені змінами у міжнародному середовищі – глобалізацією та регіоналізацією міжнародних відносин, а також суперечностями процесу демократизації внутрішньополітичного життя України. Метод системного аналізу забезпечив розгляд зовнішньополітичної стратегії в єдності теорії й програми досягнення основної мети зовнішньої політики України; цілісності зовнішньополітичних пріоритетів, політичних рішень, внутрішніх і зовнішніх чинників та зовнішньополітичної діяльності, методів і напрямів її здійснення, що визначаються в програмах та інших документах суб'єктів зовнішньої політики. Історичний та порівняльний методи забезпечили можливість аналізу та здійснення порівняння особливостей зовнішньої політики, її пріоритетів за часів існування України у складі СРСР та за умов незалежності. Застосування структурно-функціонального методу дозволило виявити взаємообумовленість мети, пріоритетів і напрямів зовнішньої політики, визначити роль зовнішньополітичної стратегії у політичному житті сучасної України.

Виходячи з поєднання у темі теоретичних, практичних та методологічних

аспектів, у дисертації використано також комплекс дослідницьких методів, що включає: аналітичний метод, застосування якого виявилось, зокрема, у вивченні наукових публікацій з проблематики зовнішньої політики, чинників та напрямів її формування й у детальному дослідженні концепцій їх авторів. Було проаналізовано зміст низки політологічних категорій – зовнішня політика, об'єкт, суб'єкти, пріоритети, принципи, чинники формування та напрями зовнішньої політики з метою виокремити в них аспекти поняття «зовнішньополітична стратегія». Метод синтезу й синергетики, що виявив доцільність поєднання методів й результатів різних суспільно-гуманітарних наук для отримання інтегрованого знання різних наукових поглядів щодо визначення пріоритетів, напрямів зовнішньої політики та наслідків для подальшого розвитку України в системі міжнародних відносин. Крім вищезазначених, у дисертації було використано методи формальної логіки – індукції, дедукції тощо.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що в дисертації вперше зроблено спробу теоретичного осмислення змісту та детермінант, які визначають зміни зовнішньополітичної стратегії України в умовах динамічного розвитку сучасного світу і міжнародних відносин.

Елементи наукової новизни містяться в положеннях, що виносяться на захист.

Уперше:

– у політичній науці визначено сутність зовнішньополітичної стратегії України як своєрідного феномену, який: поєднує наукову теорію й програму досягнення основної мети – затвердження України у світовому просторі як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин; є системою зовнішньополітичних пріоритетів (зміцнення миру, рівноправність, міжнародна безпека, перевага загальнолюдських цінностей, визнання норм міжнародного права), політичних рішень і напрямів діяльності суб'єктів зовнішньої політики, яка обумовлюється впливом внутрішніх і зовнішніх чинників та відображає основну лінію зовнішньополітичної діяльності, методів її здійснення, що визначаються в програмах та інших документах державних органів і суспільних утворень;

– запропоновано авторське визначення пріоритетів зовнішньополітичної стратегії як переваги одних зовнішньополітичних інтересів, зовнішньополітичних цінностей над іншими, їх гармонізації у процесі вироблення основних напрямів зовнішньої політики, визначенні стратегічних партнерів та статусу держави у системі міжнародних відносин, вибір яких обумовлюється системою політичних цінностей ідеологічних уподобань, політичною культурою політичних суб'єктів, розстановкою політичних сил у країні; визначено внутрішньополітичні (складність та суперечливість процесу демократизації політичної, економічної, соціально-культурної сфер, розстановка політичних сил у державі) та зовнішньополітичні (активізація глобальних та регіональних трансформацій у міжнародному процесі) чинники

трансформації пріоритетів зовнішньополітичної стратегії України;

– визначено складові зовнішньополітичної стратегії України: антропоцентризм, відкритість, прозорість, толерантність і реальний демократизм, а також розкрито роль і значення національної ідеї як своєрідного ядра зовнішньої політики, розкрито сутність цієї ідеї як такої, що базується на єдності національних та загальнолюдських цінностях і пріоритетах.

Отримали подальшого розвитку положення:

– про глобальні, регіональні і локальні виклики сучасності як детермінанти змін зовнішньої політики України та суперечності її реалізації, пов'язані з перехідними станами в політичній сфері (формування демократичних принципів суспільно-політичного життя та інститутів демократії); у економічній (формування ринкової економіки); у соціально гуманітарній (затвердження людиноцентричного принципу побудови суспільних відносин на основі пріоритета прав людини і громадянина, цінностей свободи, відповідальності, рівності, плюралізму, консенсусу, порядку, стабільності, толерантності, безпеки тощо);

– про основні напрями трансформації зовнішньої політики в контексті викликів сучасності та про особливості позиціонування України у якості стратегічного партнера.

Уточнено:

– поняття «зовнішня політика», чинники формування зовнішньої політики, напрями зовнішньої політики як такі, що формують зміст категорії «зовнішньополітична стратегія»;

– завдання підготовки дипломатичних кадрів адекватних сучасним умовам міжнародного середовища та зовнішньої політики України.

Теоретичне та практичне значення дисертації полягає в тому, що в ній визначені, насамперед, теоретико-методологічні засади аналізу зовнішньої політики України (визначено поняття «зовнішньополітична стратегія»); визначені основні принципи зовнішньої політики України та її суперечності; проаналізовані глобальні, регіональні і локальні виклики сучасності як детермінанти змін зовнішньополітичної стратегії України; регіональні особливості становлення та основні напрями трансформації стратегії в контексті викликів сучасності, зокрема, зміцнення демократичних засад зовнішньої політики, пріоритет людини в контексті загальнолюдських і національних цінностей, прозорість і відкритість намірів, пріоритет прав і свобод людини, підтримка міжнародної діяльності інститутів громадянського суспільства, інформаційна забезпеченість процесу тощо. У практичному плані матеріали можуть бути використані для вироблення рекомендацій щодо формування і реалізації зовнішньополітичної стратегії України; при викладанні курсів політології, у якості самостійного спецкурсу для студентів політологічних спеціальностей, а також при підготовці навчально-методичних посібників.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки

дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та семінарах, а саме: Міжнародному науково-практичному семінарі «Інноваційні стратегії розвитку освіти: філософсько-педагогічний дискурс» (Київ, 2009); науково-практичному форумі «Стратегія розвитку екологічної освіти в Україні» (Київ, 2011); І Українських педагогічних студіях «Освіта і культура як запорука сталого демократичного розвитку суспільства» (Київ – Луцьк – Рівне, 2012). Ряд ідей, обґрунтованих у дисертації, автором виносився на розгляд громадськості в період проведення «Днів науки» НПУ імені М. П. Драгоманова.

Публікації. За матеріалами дослідження опубліковано 4 наукові статті, 3 з яких – у фахових наукових виданнях з політичних наук.

Структура дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (250 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 205 сторінок, із них основна частина – 180 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, визначено мету, дослідницькі завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, окреслено рівень їхньої апробації та подано відомості про структуру роботи.

Перший розділ – «Теоретико-методологічні засади аналізу зовнішньополітичної стратегії України» – присвячений огляду наукових підходів щодо розуміння змісту, структури, функцій зовнішньої політики, зовнішньополітичної стратегії, що склалися в політичній науці, визначенню методології та сутності основних понять дослідження.

Автором узагальнено теоретичні підходи щодо визначення поняття зовнішньої політики, що склалися у політичній науці та визначено її основні риси: відображає діяльність держави на міжнародній арені, що регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності (державами, партіями, громадськими організаціями, всесвітніми й регіональними міжнародними організаціями); обумовлюється потребами, принципами і цілями внутрішньої політики, національними інтересами держави. При вивченні поняття зовнішньополітичної стратегії вказується на важливість розуміння співвідношення та взаємообумовленості зовнішньої та внутрішньої політики держави. Відзначено, що про деякі аспекти зовнішньої політики, її чинників є згадки у працях М. Грушевського, С. Рудницького, Ю. Липи, М. Міхновського, Д. Донцова, О. Бочковського, В. Винниченка, І. Лисяка-Рудницького, М. Драгоманова. Ці вчені започаткували розуміння ролі території, природи та її ресурсів як важливих чинників у відносинах між народами і державами, зокрема України з Росією та Європою.

Запропоновано бачення зовнішньополітичної стратегії України як

своєрідного феномену, який: поєднує наукову теорію й програму досягнення основної мети - затвердження України у світовому просторі як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин; є системою зовнішньополітичних пріоритетів, політичних рішень і напрямів діяльності політичних суб'єктів, яка обумовлюється впливом внутрішніх і зовнішніх чинників та відображає основну лінію зовнішньополітичної діяльності, методів її здійснення, що визначаються в програмах та інших документах державних органів і суспільних утворень.

Досліджено чинники формування та практичної реалізації зовнішньополітичної стратегії і виділено три їх групи: стабільні, нестабільні та змінні. До *стабільних* чинників віднесено комплекс природно-географічних умов (клімат, географічне розташування тощо); до *нестабільних* – історичний досвід та особливості національної свідомості; до *змінних* чинників – стан і динаміка змін у міжнародній системі; особливості політичного режиму, а також традиції суспільної дискусії щодо міжнародної політики держави; геоекономічні геополітичні можливості держави; технологічний потенціал держави. Крім цієї класифікації виділено та проаналізовано *зовнішні* (процеси, що відбуваються у сфері міжнародних відносин) і *внутрішні* (процеси внутрішньополітичного життя) чинники формування зовнішньополітичної стратегії.

Вказується, що важливими для визначення статусу держави у міжнародних відносинах є рівень демократизації її внутрішнього життя, утвердження верховенства права, створення ефективної економіки і соціальної сфери. Аналізуються особливості та суперечності процесів демократизації в сучасній Україні. На формування зовнішньополітичної стратегії України впливають складні трансформаційні процеси міжнародної сфери – глокалізація (процесу формування взаємозв'язку, взаємопроникнення і взаємодоповнюваності глобальних і локальних тенденцій); політична, економічна, інформаційно-культурна та ціннісно-культурна інтеграція. Визначено, що ці процеси формують моделі міжнародних відносин і закладають структурну основу для виділення пріоритетів, цілей та напрямів зовнішньополітичної стратегії України. Пріоритети зовнішньополітичної стратегії розглядаються як перевага одних зовнішньополітичних інтересів, зовнішньополітичних цінностей над іншими, їх гармонізація у процесі вироблення основних напрямів зовнішньої політики, визначенні стратегічних партнерів та статусу держави у системі міжнародних відносин. Вибір зовнішньополітичних пріоритетів обумовлюється системою політичних цінностей, ідеологічних уподобань, політичною культурою політичних суб'єктів, розстановкою політичних сил у країні. Вибір пріоритетів є предметом політичної боротьби між політичними силами, яка загострюється під час криз, трансформаційного переходу у розвитку держави.

Пріоритети зовнішньої політики зафіксовані у нормативно-правових актах, зокрема: постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року

№ 3360-ХІІ «Про основні напрями зовнішньої політики України»), Конституції України та інших документах. Основними серед них є: підтримка миру та безпеки – в регіональному і глобальному масштабах; утвердження і розвиток України як незалежної та демократичної країни, забезпечення стабільного міжнародного положення України, підтримка міжнародного іміджу України як надійного і передбачуваного партнера; максимальна адаптація до нового багатополярного світу; зміцнення економічної складової зовнішньої політики України з метою створення сприятливих міжнародних умов для подолання негативних наслідків світової фінансово-економічної кризи та відновлення економічного зростання нашої держави, інтеграція її у світову економічну систему; визнання рівноправності, суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи інших держав; визнання територіальної цілісності та непорушності існуючих кордонів; захист прав та інтересів фізичних і юридичних осіб за кордоном, створення умов для підтримки контактів із закордонними українцями і вихідцями з України, надання їм сприяння відповідно до міжнародного права.

Вказується на актуальність переосмислення зовнішньої політики України відповідно до нових викликів, ризиків, загроз і завдань. Переосмислюючи роль і місце України на міжнародній арені на нинішньому етапі, українським науковцям, аналітикам, політикам, дипломатам, доцільно дотримуватися такої зовнішньополітичної лінії, яка дозволяла б проводити ефективну як західну, так і східну політику, сприяти закріпленню позицій Української держави на всіх напрямках міжнародної політики.

У другому розділі – «Глобальні, регіональні та локальні виклики сучасності як детермінанти змін зовнішньополітичної стратегії України» - досліджуються процеси глобалізації та регіоналізації як такі, що характеризують сучасне міжнародне середовище та проаналізовано їх роль у визначенні основних напрямів зовнішньополітичної діяльності України.

Пошуки Україною свого місця у сучасній моделі міжнародних відносин пов'язані, перш за все, з адекватним розумінням закономірностей, які їх визначають. Так, сучасне міжнародне середовище переживає глибокі трансформаційні зміни, що стосуються самого світового порядку і є своєрідною реакцією на внутрішньополітичні процеси в багатьох державах. Водночас, цей процес супроводжується новими викликами і загрозами, що мають глобальний характер та вимагають адекватної відповіді з боку якомога більшої кількості держав, готових узяти на себе відповідальність за долю безпечного і стабільного світу. Формування глобального простору, глобального суспільства, глобального управління сприяє міждержавному науковому обміну в галузі культури та освіти, зближенню цивілізацій в духовній сфері, формування планетарної свідомості. Водночас ці явища мають потенціал дестабілізації суспільних процесів, цивілізаційного протистояння, розширення конфліктного простору в міжнародному середовищі, активізують міжнародний тероризму, викликають відчуття дефіциту безпеки.

Аналізується вплив регіонального чинника на міжнародні відносини. Регіон досліджується як територіально-географічна та міжнародно-політична одиниця, призначення якої – сприяти захисту інтересів держав-націй, що їх утворюють, нейтралізувати наслідки глобалізації. Регіони виступають як самостійні суб'єкти міжнародної взаємодії, що формує регіоналізацію товарних і інвестиційних ринків. Зазначається, що вивчення глобальних процесів повинно відбуватися через призму регіональних, а регіональних – у поєднанні з глобально значущими тенденціями і проблемами.

Досліджуються напрями зовнішньої політики України: розвиток двосторонніх міждержавних відносин; розширення участі в європейському регіональному співробітництві; співробітництво в межах Співдружності Незалежних Держав (СНД); діяльність в ООН та інших міжнародних організаціях. Кожен з напрямів має комплекс пріоритетів, що зумовлюються національними інтересами України та її прагненням сприяти підтримці регіонального і загального миру, забезпеченню міжнародної безпеки, рішенню глобальних проблем людства. Зокрема, пріоритетом у сфері двосторонніх відносин є активний розвиток політичних, економічних, науково-технічних, культурних та інших відносин з прикордонними країнами, західними державами – членами Європейської співдружності та НАТО; географічно близькими країнами; державами Азії, Азіатсько-Тихоокеанського регіону, Африки та Латинської Америки. Визначені пріоритети двосторонніх відносин не є абсолютними, і не виключають встановлення і підтримки відносин з іншими державами у випадках, коли цього вимагають національні інтереси України відповідно до принципів економічної доцільності та політичного прагматизму.

Досліджено можливі стратегії реалізації зовнішньої політики України на сучасному етапі її розвитку - «багатовекторне» балансування; «цивілізаційний» вибір та узгодження зовнішньої, а отже і внутрішньої політики з ЄС або Росією; зосередження на регіональному лідерстві, пошук міжнародних партнерів або навіть рух до ізоляціонізму. Визначено, що кожна з цих стратегій має як своїх прихильників, так і своїх опонентів серед українських політиків, а також свої переваги та недоліки у процесі реалізації.

Наголошується на тому, що однією з обов'язкових і необхідних умов світової стабілізації є міжнародний консенсус, для досягнення якого обумовлює внутрішній консенсус в окремих державах. Елементи внутрішнього консенсусу також є важливими складовими національної безпеки, оскільки без них неможливо успішно здійснювати демократичні реформи як передумови інтеграції у європейську спільноту. Однією з найважливіших передумов компромісів, консенсусу, подолання конфліктів є толерантність, якій останнім часом світова суспільно-політична та наукова думка приділяє дедалі більшу увагу.

Низька результативність сучасної зовнішньої політики України зумовлена насамперед відсутністю внутрішнього консенсусу щодо власної

ідентичності та розуміння засадничих національних інтересів, на яких могла б будуватись цілісна і несуперечлива стратегія зовнішньої політики. Політики мають публічно домовитись про ті консенсусні позиції, що не викликають заперечень і не підлягатимуть перегляду та ревізії в залежності від зміни урядів, президентів. Напрями зовнішньополітичної стратегії України мають включати: інтеграцію в європейський економічний, соціальний та гуманітарний простір; формування максимально неконфліктних відносин з Росією; інтеграція в сучасний формат трансатлантичних відносин та встановлення продуктивних взаємин з «новими регіональними лідерами» (Китаєм, Індією, Бразилією). За умови їх реалізації Україна продовжить євро інтеграційні процеси, спираючись на рівноправні відносини зі своїми провідними партнерами – ЄС, США і РФ – з урахуванням національних інтересів держави.

У третьому розділі – «Основні напрями трансформації зовнішньополітичної стратегії України в контексті викликів сучасності» - досліджено напрями змін пріоритетів зовнішньополітичної стратегії України в контексті сучасних цивілізаційних змін.

У розділі визначається, що трансформація зовнішньополітичної стратегії України в контексті викликів сучасності має охоплювати такі основні напрями: дотримання демократичних засад зовнішньої та внутрішньої політики, що сприятиме всебічній інтеграції України до сучасного світу; антропоцентрична спрямованість, що забезпечується механізмами захисту прав і свобод людини на всіх рівнях; транспарентність (відкритість і прозорість) намірів та дій у сфері міжнародних відносин; взаємодія між органами влади та громадськими організаціями; вдосконалення інформаційної забезпеченості шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Запорукою поступального розвитку української держави є зміцнення демократичних засад її зовнішньої політики. У цьому контексті за основу аналізу напрямів трансформації зовнішньополітичної стратегії України обрано одну зі змінних, що впливає на зовнішню політику – рівень демократизації політичної системи, показниками якого є успішність демократичних і соціально спрямованих ринкових реформ; подолання корупції; утвердження верховенства права; створення ефективної і справедливої судової системи; консолідації національної політичної еліти заради демократичного розвитку держави. Аналізуються основні наукові підходи до процесу становлення демократичних інститутів, їх впливу на зовнішню політику України. Аналіз суспільств, що переживають трансформаційні і модернізаційні зміни підтверджує, що хвилеподібний розвиток демократії є одним із важелів нестабільності, може привести до реверсного розвитку.

На початку 90-х років ХХ ст. у світі було здійснено спробу перейти від конфронтаційної біполярності до кооперативної багатополарності. Геополітичне положення України вимагає активної зовнішньополітичної діяльності у різних напрямках. Одним із головних принципів має залишатись багатовекторність міжнародної політики. Історичні та географічні реалії

практично виключають можливість орієнтації України лише на один стратегічний зовнішньополітичний напрям. Одним із домінуючих пріоритетів зовнішньополітичної стратегії має бути пріоритет людини, симбіоз загальнолюдських і національних цінностей та інтересів.

Розвиток прозорості та відкритості є закономірним проявом поширення процесів демократизації у світі. Транспарентність як соціальний феномен характеризує вплив інформації та медіа на механізми соціальної організації, стан поінформованості (наявність повного, достатнього, достовірного знання) щодо того чи іншого виду діяльності (її об'єктів чи результатів). У трансформаційних політичних системах розвиток транспарентних відносин у сфері зовнішньої політики гальмується організаційними й управлінськими проблемами в самій державі. Одним із способів протистояння й подолання негативних наслідків є дотримання напряму становлення демократичної соціально-правової державності, послідовне впровадження її ціннісних, нормативно-правових і практичних засад – визнання прав і свободи людини як базової демократичної цінності; підтримка інститутів громадянського суспільства у міжнародній діяльності.

У контексті входження України до світового інформаційного простору набуває особливої актуальності питання формування позитивного сприйняття України. Нині, як свідчать результати досліджень, сприйняття України за кордоном залишається спонтанним і фрагментарним. Одну з ключових ролей в інформуванні світової громадськості про нашу державу відіграють дипломатичні представництва України. З появою новітніх інформаційних технологій важливим джерелом міжнародної інформації стають, зокрема, веб-сайти посольств нашої держави в інтернеті.

Розділ 4 – «Проблема підготовки дипломатичних кадрів як передумова формування та реалізації зовнішньополітичної стратегії України» – присвячено дослідженню проблем, які супроводжують становлення дипломатичної служби в сучасній Україні як передумови формування та реалізації зовнішньополітичної стратегії України та підготовки фахівців до дипломатичної діяльності, адекватної сучасним умовам міжнародного середовища.

У розділі досліджено основні віхи історії становлення вітчизняної дипломатичної школи. Сучасна її історія бере початок з 1995 р., коли Указом Президента «Про підготовку спеціалістів для роботи у сфері міжнародних відносин» було створено Український інститут міжнародних відносин на базі Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Дипломатичну академію України при Міністерстві закордонних справ України. Нині освіта в сфері міжнародних відносин, яка є передумовою дипломатичної кар'єри, надається у декількох десятках ВНЗ України, розроблено освітній галузевий стандарт для галузі знань «міжнародні відносини», створюються та удосконалюються навчальні плани. Проте, зміст дипломатичної освіти повинен відповідати, насамперед, вимогам сучасності та

відображати нову стратегію дипломатичних відносин XXI сторіччя. Принципи дипломатичної служби закріплені у Законі України «Про дипломатичну службу України»: служіння українському народові; відстоювання національних інтересів України; пріоритет прав і свобод людини та громадянина; демократизм і законність; гуманізм і соціальна справедливість; професіоналізм, компетентність, ініціативність, об'єктивність, чесність, відданість справі; персональна відповідальність за виконання службових обов'язків і додержання дисципліни.

Дипломатична діяльність у сучасних умовах ґрунтується на принципово нових підходах, демонструє гуманістичні цінності культури, багатоманіття еволюційних векторів розвитку (політичного, економічного, соціального). З іншого боку, зміни в управлінні, організації, формах і методах діяльності дипломатичних структур обумовлені модифікацією системи міжнародних відносин, глобалізацією та інтернаціоналізацією міжнародних проблем, посиленням впливом на дипломатичний процес нових інформаційних технологій, підвищенням багатосторонньої дипломатичної діяльності відповідних інститутів.

Швидкі зміни у міжнародних відносинах вимагають від дипломатії активності та ініціативності. В іншому випадку, сприятливі умови для впливу на міжнародне середовище можуть бути втраченими. Ці та інші риси міжнародного середовища створили передумови для виокремлення самостійної сфери досліджень і дипломатичної практики – дипломатії управління та урегулювання конфліктів і кризових ситуацій («кризова дипломатія» Дж. Річардсон).

Відзначається, що на дипломатію кардинальним чином вплинула демократизація міжнародних відносин та активний вихід на світову арену недержавних учасників, різного роду рухів – етнічних, релігійних тощо та суспільних організацій і експертних кіл, які зайнялися традиційними дипломатичними проблемами – пошуком згоди в конфліктних ситуаціях, наданням посередницьких послуг тощо. Це сприяло формуванню так званого «другого напрямку дипломатії» (Track Two Diplomacy; «перший напрям» – офіційна дипломатія), представниками якого головним чином є дослідники, журналісти, дипломати у відставці. Цей напрям отримав розвиток у США, Швеції, Норвегії, Франції та робить перші кроки в українському суспільстві.

Аналізуються функції дипломатичної служби в адміністративно-політичній сфері; у сфері міжнародних відносин і дипломатії; в економічній, соціальній сферах; інформаційно-комунікаційна; визначається їх особливості на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин. Досліджується зміст навчальних планів провідних вищих закладів освіти країни, які готують майбутніх українських дипломатів. Відзначається, що актуальності набувають такі проблеми, як взаємодія закордонних дипломатичних установ України з державними інституціями, ЗМІ, осередками громадянського суспільства, науковими спільнотами та бізнес-структурами країни перебування. Вивчення

особливостей напрямів підготовки фахівців до дипломатичної діяльності дає підстави стверджувати, що дипломати у час глобалізаційних перетворень мають стати безпосередніми менеджерами вказаних процесів, що зумовлює гнучкість та розширення дипломатичної освіти.

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей зовнішньополітичної стратегії України в умовах сучасної динаміки цивілізаційних змін дає можливість зробити наступні висновки.

1. Систематизація теоретико-методологічних підходів наукового пізнання зовнішньої політики дозволила визначити застосування її широкого розуміння, прихильники якого вважають, що зовнішня політика є частиною загальної політики держави, природа та сутність якої визначається спрямованістю на забезпечення стійких міжнародних зв'язків, утвердження авторитету країни у європейському і світовому просторі. Зовнішня політика відображає діяльність держави на міжнародному рівні, що регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності (державами, партіями, громадськими організаціями, всесвітніми й регіональними міжнародними організаціями); обумовлюється потребами, принципами і цілями внутрішньої політики, національними інтересами держави. Основними методами зовнішньої політики є переговори, узгодження, досягнення компромісів між рівноправними партнерами, кожен з яких відстоює національні інтереси. Основними сферами, в яких вона формується і реалізується є економічна, соціальна, національна, демографічна, науково-технічна, екологічна, освітня, інформаційна та інші.

2. Як цілісний феномен, зовнішня політика має свою власну стратегію, яка формується як узагальнення системи національних інтересів, ціннісних орієнтацій, що склались у суспільстві. Вона є системою політичних пріоритетів, політичних рішень і напрямів діяльності політичних суб'єктів, відображає основну лінію зовнішньополітичної діяльності, методів її здійснення, що визначаються в програмах та інших документах державних органів і суспільних утворень. Зовнішньополітична стратегія відображає стереотипи й традиції, що історично склалися у відносинах з іншими державами. Вона обумовлюється впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. Будучи достатньо стійким формоутворенням, зовнішньополітична стратегія зазнає змін, відповідно до тих викликів, які зазнає держава і суспільство в ті чи інші періоди свого розвитку. Стрижнем української зовнішньополітичної стратегії є національна ідея і національні інтереси. Поєднуючи національні і загальнолюдські цінності, національна ідея визначає сенс і спрямованість стратегії зовнішньої політики, її пріоритети, форми, принципи і методи її реалізації.

3. Пріоритети зовнішньополітичної стратегії розглянуто як перевагу одних зовнішньополітичних інтересів, зовнішньополітичних цінностей над іншими у процесі вироблення основних напрямів зовнішньої політики, визначенні стратегічних партнерів та статусу держави у системі міжнародних відносин. Їх вибір обумовлюється системою політичних цінностей, ідеологічних уподобань, політичною культурою політичних суб'єктів, розстановкою політичних сил у країні. Досліджено еволюцію пріоритетів зовнішньої політики України в історичному ракурсі – від Київської Русі, яка заклала ідеї миролюбства і поваги до людини, співпраці з народами і культурами світу в якості основи відносин з іншими державами, до сьогодення. Відзначено, що тривала бездержавність України, якщо й не знищила повністю, то значною мірою розмила її фундаментальні устої. В період існування УРСР зовнішня політика делегувала у міжнародний простір ті основні ідеї, цінності, інтереси, які створювались тоталітарною ідеологією та через засоби пропаганди нав'язувались іншим державам.

Визначено, що основні пріоритети зовнішньополітичної стратегії сучасної України закладено у Декларації про державний суверенітет України, ухвалений Верховною Радою України 16 липня 1990 року, Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року № 3360-XII «Про основні напрями зовнішньої політики України», Конституції України. Ними є зміцнення миру, рівноправність, міжнародна безпека, перевага загальнолюдських цінностей, визнання норм міжнародного права. З'ясовано обумовленість визначення пріоритетів зовнішньополітичної стратегії України внутрішньо- (складність та суперечливість процесу демократизації політичної, економічної, соціально-культурної сфер; розстановка політичних сил у державі) та зовнішньополітичними (активізація глобальних та регіональних трансформацій у міжнародному процесі) чинниками.

4. Ситуація, що склалася на початку XXI століття потребує переосмислення усталених принципів зовнішньої політики й одночасно формування її нової зовнішньополітичної стратегії. Виділено та проаналізовано основні детермінанти змін пріоритетів зовнішньополітичної стратегії України: зміна економічної, політичної і соціокультурної динаміки сучасного світу, що характеризується переходом від політики конфронтації і протистояння до політики взаєморозуміння, толерантності і взаємодії; активізація процесів глобалізації, регіоналізації та інформаційної революції, що роблять світ відкритим, прозорим, інформованим, взаємозалежним і відповідальним; розширення і поглиблення міжкультурних комунікацій, які потребують глибокого вивчення політичних традицій, політичної культури інших суспільств, особливостей їх політичного курсу у міжнародному середовищі з метою налагодження оптимальних відносин порозуміння і співпраці; послаблення негативних наслідків світової політики, зумовлених глобальними проблемами розвитку, зокрема активізацією міжнародного тероризму, посиленням відчуття дефіциту безпеки та інших.

Вагоме значення у формуванні зовнішньополітичної стратегії України мають процеси, які відбуваються всередині країни – демократизація всіх сфер суспільства, формування ринкових відносин, становлення політичної нації і розвиток громадянського суспільства, утвердження цінностей демократії – права людини і громадянина, свободи, відповідальності, рівності, плюралізму, консенсусу, порядку, стабільності, толерантності, безпеки тощо. Ці процеси обумовлюють зміни пріоритетів, система яких формується на основі людських цінностей і гуманістичної парадигми, дотримання прав людини, утвердження оптимальних відносин з іншими державами. Проаналізовано європейський вектор зовнішньої політики, який обумовлюється наявними європейськими традиціями в українському соціально-політичному просторі, а також орієнтацією на норми і цінності, вироблені європейською спільнотою впродовж декількох століть її історичної еволюції.

5. Проаналізовано глобальні, регіональні і локальні виклики сучасності як детермінанти змін зовнішньополітичної стратегії України. Визначено, що сучасне міжнародне середовище переживає глибокі трансформації, обумовлені новими проблемами і загрозами, що мають глобальний характер та вимагають адекватної відповіді з боку якомога більшої кількості держав, готових узяти на себе відповідальність за долю безпечного і стабільного світу. Автор поділяє думку вчених про те, що формування глобального простору, глобального суспільства, глобального управління стало каталізатором не лише міждержавного наукового обміну в галузі культури та освіти, зближення цивілізацій в духовній сфері, формування планетарної свідомості, а і чинником дестабілізації суспільних процесів, ареною планетарного цивілізаційного протистояння, розширенням конфліктного простору в міжнародному середовищі, активізацією міжнародного тероризму, посиленням відчуття дефіциту безпеки.

Зроблено висновок про подальший вплив регіонального чинника, про те, що глобалізація супроводжується регіоналізацією міжнародних відносин. Нині регіони як територіально-географічні та міжнародно-політичні одиниці, сприяють захисту інтересів держав-націй, що їх утворюють, від негативних наслідків глобалізації та виступають як самостійні суб'єкти міжнародної взаємодії, що відображається в регіоналізації товарних і інвестиційних ринків. На важливості розвитку теорії і методології регіоналізації наголошують як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. У контексті цих проблем посилюється і тенденція аналізу національних політик та зовнішньополітичних орієнтацій. Проте, об'єктивним і повним буде вивчення глобальних процесів через призму регіональних, а регіональних – у поєднанні з глобально значущими тенденціями і проблемами.

Визначено та проаналізовано основні суперечності становлення нової, адекватної викликам сучасної цивілізації зовнішньої політики – відсутність спільної думки щодо регіональної «приналежності» України; відображення у зовнішньополітичній стратегії політичних інтересів окремої частини політичної

еліти, а не державні інтереси в цілому, що обумовлює вибір стратегічних партнерів та принципи формування зовнішньої політики; відсутністю внутрішнього консенсусу щодо власної ідентичності та розуміння засадничих національних інтересів, на яких могла б будуватись цілісна і несуперечлива стратегія зовнішньої політики. У контексті цього обгрунтовано думку про те, що Україну можна вважати геополітичним центром Центральної Європи, який суттєво впливає на формування балансу сил на європейському континенті в цілому. Основним шляхом подолання окреслених суперечностей є вироблення внутрішнього консенсусу щодо національних інтересів та пріоритетів України, який є необхідною умовою для досягнення міжнародного консенсусу; перетворення України на активного гравця світової політики і водночас зміцнення її міжнародних позицій.

Напрями зовнішньополітичної стратегії України мають включати: інтеграцію в європейський економічний, соціальний та гуманітарний простір; формування максимально неконфліктних відносин з Росією, без відмови від основних національних інтересів України; інтеграція в оновлюваний формат трансатлантичних відносин та встановлення продуктивних взаємин з «новими регіональними лідерами» (Китаєм, Індією, Бразилією). За умови їх реалізації Україна продовжить будувати європейське майбутнє, спираючись при цьому на рівноправні відносини зі своїми провідними партнерами – ЄС, США і РФ – з урахуванням національних інтересів держави.

6. Досліджено проблему підготовки дипломатичних кадрів як запоруки формування нової, адекватної сучасним вимогам, зовнішньополітичної стратегії України. Визначено, що значення дипломатії обумовлено, передовсім, тим, що силові вирішення міжнародних проблем, попри активізацію їх використання останнім часом, стають дедалі небезпечнішими. Крім цього, перебудова міжнародних відносин, пов'язана з процесами глобалізації, виходом на світову арену недержавних учасників, ставить перед дипломатією завдання активного залучення до процесу створення нового світового порядку. Вказано на посилення значення сучасної дипломатичної освіти, спроможної готувати високо професійних, гнучких фахівців, здатних захищати та представляти національні інтереси нашої держави в світі, що глобалізується. Досліджено функціональні обов'язки сучасного дипломата та наголошено на потребі у ґрунтовній гуманітарній освіті, глибоких знаннях з історії, в тому числі з історії міжнародних відносин та дипломатії, філософії, економічної теорії, географії і країнознавства, юриспруденції (міжнародне, дипломатичне і консульське право), розуміння релігійних учень, знаннях протоколу і етикету, а також володіння кількома іноземними мовами. У цьому контексті проаналізовано зміст навчальних планів провідних вищих закладів освіти країни, які готують майбутніх українських дипломатів. Визначено, що раніше регулювання міжнародних відносин дипломатичними заходами фактично зводилося до питань зовнішньої політики та торгівлі. Нині коло її питань значно розширилося. Об'єктами обговорення та регулювання стали такі сфери, як

роззброєння, екологія, тероризм, соціальні аспекти, а також багато інших проблемних питань, зокрема, й згадані раніше конфлікти, що потребує від дипломатів широкої сфери знань.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Зімін В. Основні напрями трансформації філософії зовнішньої політики України в контексті викликів сучасності / В. Зімін // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 56 (1). – С. 489-498.
2. Зімін В. Консенсус як необхідна умова стабілізації системи міжнародних відносин / В. Зімін // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В. М. Вашкевич]. – К. ВІР УАН, 2012. – Вип. 57 (2). – С. 632-635.
3. Зімін В. Історична генеза дипломатичної освіти в Україні (початковий етап) / В. Зімін // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В. П. Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 104. – С. 187-194.
4. Зімін В. Проблеми та перспективи підготовки дипломатичних кадрів / В. Зімін // Науковий журнал «Мультиверсум. Філософський альманах». – 2012. – Вип. 4 (112). – С. 178-195.

АНОТАЦІЇ

Зімін В. С. Зовнішньополітична стратегія України в умовах сучасної динаміки цивілізаційних змін (теоретико-політологічний аналіз). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.01 – теорія та історія політичної науки. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2012.

У дисертаційному дослідженні проведено теоретико-політологічний аналіз змісту зовнішньополітичної стратегії України, визначено її основні змістовні категорії, принципи, напрями, чинники формування, пріоритети, які відображаються у загальній меті – затвердженні України у світовому просторі як потужної, демократичної, відкритої, конкурентоздатної, заможної, соціальної держави.

Визначено сутність зовнішньополітичної стратегії України як своєрідного феномену, який: поєднує наукову теорію й програму досягнення основної мети – затвердження України у світовому просторі як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин; є системою зовнішньополітичних пріоритетів, політичних рішень і напрямів діяльності суб'єктів зовнішньої політики, яка обумовлюється впливом внутрішніх і зовнішніх чинників та відображає основну лінію зовнішньополітичної діяльності, методів її здійснення, що визначаються в програмах та інших документах державних органів і суспільних

утворень. Досліджено еволюцію пріоритетів зовнішньополітичної стратегії України та з'ясовано її обумовленість внутрішньополітичними (складність та суперечливість процесу демократизації політичної, економічної, соціально-культурної сфер) та зовнішньополітичними (активізація глобальних та регіональних трансформацій у міжнародному процесі) чинниками. Обґрунтовано ідеї антропоцентризму, відкритості, прозорості, толерантності і демократизму як складових системи зовнішньополітичної стратегії України; визначено роль і значення національної ідеї як своєрідного стрижня зовнішньої політики, розкрито сутність цієї ідеї як такої, що базується на єдності національних та загальнолюдських цінностей і пріоритетів. Досліджено глобальні, регіональні і локальні виклики сучасності як детермінанти змін зовнішньої політики України та суперечності її реалізації. Проаналізовано основні напрями трансформації зовнішньої політики України в контексті викликів сучасності та особливості позиціонування України у якості стратегічного партнера. Окрему увагу приділено аналізу проблеми підготовки дипломатичних кадрів відповідно до змін міжнародного середовища та зовнішньої політики України.

Ключові слова: концепція, зовнішня політика, концептуальні засади зовнішньополітичної стратегії України, пріоритети зовнішньополітичної стратегії України, чинники формування зовнішньополітичної стратегії України; демократизація, глобалізація, регіоналізація.

Зимин В. С. Внешнеполитическая стратегия Украины в условиях современной динамики цивилизационных изменений (теоретико-политологический анализ). – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.01 – теория и история политической науки. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

В диссертации проводится теоретико-политологический анализ содержания внешнеполитической стратегии Украины, определяются основные категории, которые позволяют раскрыть её смысл – внешняя политика, внешнеполитическая деятельность, приоритеты внешнеполитической стратегии Украины, принципы, направления, условия формирования, которые отображаются в общей цели – утверждении Украины в мировом пространстве как сильного, демократического, открытого, конкурентноспособного, социального государства.

Содержание внешнеполитической стратегии Украины определено как феномен, который объединяет научную теорию и программу достижения основной цели – утверждения Украины в мировом пространстве как равноправного субъекта международных отношений; есть системой внешнеполитических приоритетов, политических решений и направлений деятельности субъектов внешней политики, которая обуславливается влиянием внутренних и внешних факторов и отображает основную линию

внешнеполитической деятельности, методов её реализации, что определяется в программах и других документах государственных органов и общественных объединений.

Исследована эволюция внешнеполитической стратегии Украины и определено её зависимость от влияния внутренне-политических (сложность и противоречивость процесса демократизации политической, экономической, социально-культурной сфер) и внешне-политическими (активизация глобальных и региональных трансформаций в международном процессе) факторами.

Обосновано идею антропоцентризма, открытости, прозрачности, толерантности и демократизма как составляющих внешнеполитической стратегии Украины. Определяется роль и значение национальной идеи как своеобразного стержня внешней политики, суть этой идеи раскрывается через единство национальных и общечеловеческих ценностей и приоритетов.

Исследуются глобальные, региональные и локальные вызовы современности как детерминанты изменений внешней политики Украины и вызванные ими противоречия её реализации.

Проанализированы основные направления трансформации внешней политики Украины в контексте вызовов современности и особенности позиционирования Украины в качестве стратегического партнера.

Отдельное внимание в работе уделяется анализу проблемы подготовки дипломатических кадров в соответствии изменений международной сферы и внешней политики Украины.

Ключевые слова: концепция, внешняя политика, концептуальные основы внешнеполитической стратегии Украины, приоритеты внешнеполитической стратегии Украины, факторы формирования внешнеполитической стратегии Украины; демократизация, глобализация, регионализация.

Zimin V. S. Foreign-Policy Strategy of Ukraine in the Conditions of Modern Dynamics of Civilization Changes (Theoretical Political Science Analysis) – Manuscript.

The dissertation to obtain the degree of candidate of political sciences, specialty 23.00.01 – Theory and History of Political Science. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2012.

In the dissertation research it is conducted theoretical political science analysis of the contents of foreign-policy strategy of Ukraine, it was defined its basic rich in content categories, principles, directions, forming factors, priorities, which are represented in a general purpose – claim of Ukraine in the international environment as the powerful, democratic, open, competitive, rich, social state.

It was defined the essence of foreign-policy strategy of Ukraine as the original phenomenon which: combines a scientific theory and program of achievement of primary purpose - claim of Ukraine in the international environment as an equal in rights subject of international relations; it is the system of foreign-

policy priorities, political decisions and directions of activity of subjects of foreign policy, which is stipulated by the influence of internal and external factors and represents the mainline of foreign-policy activity, methods of its realization determined in the programs and other documents of public organs and public establishments.

It was investigated the evolution of foreign-policy strategy of Ukraine and it was found its conditionality by home policy (complication and contradiction of the process of democratization of political, economical, social culture spheres) and foreign-policy (activation of global and regional transformations in the international process) factors. The ideas of anthropocentrism, openness, transparency, tolerance and democracy, are grounded as constituents of the system of foreign-policy strategy of Ukraine; it was defined the role and meaning of the national idea as an original bar of foreign policy, described the essence of the idea exposed as such which is based on unity of national and common to all mankind values and priorities. It was researched global, regional and local calls of contemporaneity as determinants of changes of foreign policy of Ukraine and contradiction of its realization. Basic directions of transformation of foreign policy of Ukraine are analyzed in the context of challenges of contemporaneity and special features of positioning of Ukraine as a strategic partner. Special attention is paid to the analysis of problem of diplomatic personnel training in accordance with the changes of international environment and foreign policy of Ukraine.

Keywords: conception, foreign policy, conceptual principles of foreign-policy strategy of Ukraine, priorities of foreign-policy strategy of Ukraine, factors of forming of foreign-policy strategy of Ukraine; democratization, globalization, regionalization.

НБ НПУ

100161221

Підписано до друку 19.11.2012 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. № 770
Віддруковано з оригіналів

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26

